

KONFERENSIYALAR COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XII RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

IYUN, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:
<https://konferensiyalar.com>

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 12-son (26-iyun, 2026-yil).– 223 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-iyun

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING INGLIZ TILIDA TINGLAB TUSHUNISH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Xalilova Sevara Kamoliddin qizi

Is'hoqxon Ibrat nomidagi

Namangan davlat chet tillari instituti tayanch doktoranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ingliz tilida tinglab tushunish kompetensiyasini rivojlantirish imkoniyatlari nazariy va metodik jihatdan tahlil etilgan. Tadqiqotda tinglab tushunish kompetensiyasining mazmuni, tarkibiy qismlari va kichik yoshdagi o'quvchilar uchun ahamiyati zamonaviy lingvodidaktik manbalar asosida ochib berilgan. Generativ til modellari (ChatGPT, Gemini, Claude, Copilot) hamda nutqni avtomatik tanishga asoslangan platformalar (Duolingo, ELSA Speak, TalkPal AI, Character AI) ning eshitish ko'nikmalarini shakllantirishdagi pedagogik, texnologik va ijtimoiy imkoniyatlari qiyosiy o'rganilgan. Xalqaro tadqiqotlar SI vositalari o'quvchiga ko'proq anglasharli eshitish materiali taqdim etishi, individual qaytma aloqa berishi va tinglashdagi xavotirni kamaytirishi orqali ushbu kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatadi. Shu bilan birga, mazkur vositalarning ishonchligi, bolalar nutqini idrok etishdagi cheklovlari va raqamli tengsizlik bilan bog'liq jihatlari tanqidiy baholangan. Maqolada SI vositalarini O'zbekiston boshlang'ich ta'limida o'qituvchi vositachiligida, yoshga moslab tatbiq etishga doir amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: tinglab tushunish kompetensiyasi, sun'iy intellekt, generativ til modellari, boshlang'ich ta'lim, ingliz tilini o'qitish metodikasi, avtomatik nutqni tanish, individuallashtirilgan ta'lim, metakognitiv strategiyalar, raqamli lingvodidaktika.

DEVELOPING PRIMARY SCHOOL STUDENTS' ENGLISH LISTENING COMPREHENSION COMPETENCE THROUGH ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES

Khalilova Sevara Kamoliddin qizi

PhD Student (Doctoral Researcher)

Namangan State Institute of Foreign Languages named after Ishaqxon Ibrat

Annotation. This article provides a theoretical and methodological analysis of the potential of artificial intelligence (AI) technologies for developing English listening comprehension competence in primary school learners. Drawing on contemporary linguodidactic sources, it clarifies the content, components and significance of this competence for young learners. The pedagogical, technological and social affordances of generative language models (ChatGPT, Gemini, Claude, Copilot) and automatic speech recognition platforms (Duolingo, ELSA Speak, TalkPal AI, Character AI) for shaping listening skills are studied comparatively. International research indicates that AI tools support this competence by providing learners with more comprehensible input, returning individualised feedback and reducing listening anxiety. At the same time, the reliability of these tools, their limitations in recognising children's speech and issues of digital inequality are critically assessed. The article offers practical recommendations for the teacher-mediated, age-appropriate implementation of these technologies in the primary education of Uzbekistan.

Keywords: listening comprehension competence, artificial intelligence, generative language models, primary education, English language teaching methodology, automatic speech recognition, individualised learning, metacognitive strategies, digital linguodidactics.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ydif-y2026v2i12/n35>

Chet tilini egallashda tinglab tushunish dastlabki va tayanch retseptiv ko'nikma sifatida boshqa nutqiy faoliyat turlarining shakllanishiga zamin yaratadi. Bolaning ona tilini ham avvalo

eshitish orqali o'zlashtirishi bu ko'nikmaning til o'zlashtirishdagi birlamchi o'rnini ko'rsatadi. Shunga qaramay, uzoq yillar davomida metodik amaliyotda tinglashga kam e'tibor qaratilib, u ko'pincha o'qish va yozishga nisbatan ikkilamchi ko'nikma sifatida qaralib keldi. Goh va Vandergrift (2021) ta'kidlaganidek, tinglab tushunish passiv qabul qilish emas, balki ma'no faol quriladigan — idrok, lingvistik tahlil va bilim manbalarini birlashtirishni talab etadigan murakkab kognitiv jarayondir.

Boshlang'ich ta'lim bosqichi tinglab tushunishni shakllantirish uchun sezgir davr hisoblanadi, chunki aynan shu yoshda fonematik idrok va eshitish sezgirligi yuqori bo'ladi. Biroq kichik yoshdagi o'quvchilar bilan ishlashda anglashilarli eshitish materialining yetishmasligi, sinflarning to'liqligi va har bir o'quvchiga o'z vaqtida fikr bildirishning qiyinligi obyektiv to'siq bo'lib qolmoqda. An'anaviy sinf sharoiti vaqt, resurs va individual yondashuv jihatidan cheklangan bo'lib, bu hol ko'pincha eshitish materialining bir xilligi va o'quvchining passivligiga olib keladi. Shu bois eshitish ko'nikmalarini rivojlantirishning moslashuvchan vositalarini izlash dolzarb metodik vazifa sifatida ko'zga tashlanadi.

So'nggi yillarda generativ sun'iy intellektning rivojlanishi ta'limda yangi imkoniyatlar maydonini ochdi. Kasneci va boshqalar (2023) katta til modellari ta'limni individuallashtirish, kontent yaratish va izoh berishda sezilarli salohiyatga ega, biroq bu salohiyat ehtiyotkor pedagogik nazoratni talab qilishini ko'rsatadi. Xuddi shu yondashuv UNESCOning generativ SI bo'yicha xalqaro yo'riqnomasida ham ifodalangan: texnologiya inson-markazli, yoshga mos va axloqiy asosda qo'llanilishi lozim (Miao va Holmes, 2023). Shu bilan birga, mavjud empirik tadqiqotlarning aksariyati oliy ta'lim va nutq so'zlash ko'nikmasiga qaratilgan bo'lib (Du va Daniel, 2024), boshlang'ich bosqichda SI vositalarining aynan tinglab tushunishga ta'siri kam o'rganilgan. Muallif nazarida, ana shu kam tadqiq etilgan kesishma mahalliy metodik izlanishlar uchun istiqbolli yo'nalish bo'lib qoladi; ushbu maqola mazkur bo'shliqni nazariy-metodik jihatdan to'ldirish hamda sanab o'tilgan platformalarning imkoniyat va cheklovlarini ilmiy asosda baholashni maqsad qiladi.

Tadqiqot sifat tabiatiga ega bo'lib, nazariy tahlil, qiyosiy tahlil va manbalarni tizimli o'rganish usullariga tayanadi. Asosiy empirik baza sifatida 2020–2026-yillarda nufuzli xalqaro nashrlarda (Computer Assisted Language Learning, ReCALL, Computers & Education, RELC Journal, Language Learning & Technology, Humanities and Social Sciences Communications va boshqalar) e'lon qilingan maqolalar, shuningdek Yevropa Kengashi va UNESCOning me'yoriy-konseptual hujjatlari jalb etildi. Manbalarni tanlashda mavzuga aloqadorlik, metodologik ishonchlilik va dolzarblik mezon qilib olindi.

Tahlil uch bosqichda amalga oshirildi: avval tinglab tushunish kompetensiyasining nazariy modeli va boshlang'ich yoshdagi o'quvchilarning psixologik xususiyatlari aniqlashtirildi; so'ngra tadqiqot doirasidagi platformalar — generativ til modellari (ChatGPT, Gemini, Claude, Copilot), geymifikatsiyalashgan ilovalar (Duolingo), nutqni tanishga asoslangan vositalar (ELSA Speak) va suhbat agentlari (TalkPal AI, Character AI) — texnologik asosi hamda didaktik vazifasiga ko'ra tasniflandi; nihoyat, ularning samaradorligi va cheklovlari empirik dalillar asosida qiyosiy baholandi. Bunday bosqichli yondashuv vositalarni yakka tartibda emas, balki yagona didaktik mantiq doirasida ko'rib chiqish imkonini berdi.

Tinglab tushunish kompetensiyasi deganda eshitilgan og'zaki matndan ma'no tiklash, uni baholash va kommunikativ vaziyatda qo'llash qobiliyati tushuniladi. Goh va Vandergrift (2021) bu jarayonni ikki yo'nalishli model orqali izohlaydi: pastdan yuqoriga (bottom-up) —

tovush, so'z va grammatik tuzilmalarni idrok etish; yuqoridan pastga (top-down) — kontekst va fon bilimiga tayanib ma'noni bashorat qilish. Mohir tinglovchi bu jarayonlarni vaziyatga qarab moslashtiradi. Muallif fikricha, tinglashni axborotni qabul qilish emas, balki uni boshqarish jarayoni sifatida talqin etish kichik yoshdagi o'quvchilar metodikasi uchun tamal nuqtasi bo'lib xizmat qiladi, zero kompetensiya tushunilgan axborot hajmi bilangina emas, balki tushunishni boshqarish qobiliyati bilan ham o'lchanadi.

Zamonaviy lingvodidaktikada tinglab tushunish kompetensiyasining tarkibiy qismlari sifatida lingvistik (fonologik, leksik, grammatik), strategik va metakognitiv komponentlar ajratiladi. Goh va Vandergrift (2021) o'quvchining o'z tinglashini rejalashtirish, kuzatish va baholash ko'nikmasini muvaffaqiyatli tinglovchini farqlovchi asosiy belgi sifatida talqin etadi. Yevropa Kengashining yangilangan hujjatida ham retseptiv faoliyat alohida tavsiflovchilar bilan ifodalaniib, tinglash real vaziyatlardagi ma'no qabul qilish faoliyati sifatida qaraladi (Council of Europe, 2020). Bu yondashuv tinglashni mexanik mashqdan ajratib, kommunikativ kompetensiyaning uzviy qismiga aylantiradi.

Yuqoridagi manbalarni umumlashtirish asosida muallif tinglab tushunishni rivojlantirishning o'zaro bog'liq uch shartini ajratadi: birinchidan, yetarli va anglashilarli kirish (input); ikkinchidan, tushunishni boshqaruvchi strategik ko'rsatma; uchinchidan, o'z vaqtidagi individual qaytma aloqa. Tahlil shuni ko'rsatadiki, aynan shu uch shartning an'anaviy sinfdagi bir vaqtning o'zida ta'minlanmasligi tinglash ta'limining asosiy zaif bo'g'ini hisoblanadi. Keyingi tahlil sun'iy intellekt vositalarining mazkur zaif bo'g'inni qay darajada to'ldira olishini baholashga qaratiladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari (7–11 yosh) Piaget tasnifidagi konkret operatsiyalar bosqichida bo'lib, ularning fikrlashi ko'proq aniq, ko'rgazmali va kontekstga bog'liq kechadi. Bu yoshdagi bolalarning diqqati beqaror, ixtiyoriy xotirasi cheklangan va tez charchaydi; uzun, monoton audiomatn ularning e'tiborini ushlab tura olmaydi. Shu bois eshitish materialining qisqa, ko'rgazmali tayanchga ega, o'yin va harakat bilan boyitilgan bo'lishi metodik zaruratdir.

Psixologik jihatdan kichik yoshdagi o'quvchilarda tinglash tashvishi (listening anxiety) muhim to'siq sanaladi: notanish tovushlar oqimi, tez nutq sur'ati va tushunmaslikdan qo'rqish bolaning motivatsiyasini pasaytiradi. Goh va Vandergrift (2021) tinglashdagi qiyinchiliklar nafaqat lingvistik, balki affektiv va strategik tabiatga ega ekanini ko'rsatadi. Demak, kichik yoshdagi o'quvchi uchun xavfsiz, baholashdan xoli muhit lingvistik tayyorgarlik bilan teng darajadagi metodik shart bo'lib qoladi, zero bunday o'quvchilar xato qilishdan ko'proq hayiqadi.

Metodik jihatdan asosiy muammolar quyidagilarda namoyon bo'ladi: xilma-xil real eshitish materialining yetishmasligi, o'qituvchi nutqi bilan cheklangan kirish manbai, har bir bolaga alohida e'tibor berishning amaliy imkonsizligi hamda mashqlarni o'quvchining darajai va sur'atiga moslab tabaqalashtira olmaslik. Jeon (2024) an'anaviy sinfnig vaqt cheklovi, darsdan tashqari o'z vaqtidagi qo'llab-quvvatlovning yo'qligi va yordam so'rashdagi ruhiy noqulaylik kabi tizimli kamchiliklarini aynan SI vositalari yengillashtira olishini ko'rsatadi.

Sun'iy intellekt vositalarini ta'limiy vazifasiga ko'ra shartli ravishda uch guruhga ajratish mumkin. Birinchi guruh — generativ katta til modellari (ChatGPT, Gemini, Claude, Copilot). Ular tabiiy tilni tushunib, inson nutqiga o'xshash matn yaratish, savol-javob olib borish, materialni soddalashtirish va xatolarni izohlash imkoniyatiga ega (Kasneci va boshqalar, 2023). Kohnke, Moorhouse va Zou (2023) bu modellardan so'z ma'nosini kontekstda tushuntirish, darajaga

mos matn va mashq yaratish hamda individual izoh berishda foydalanish mumkinligini ko'rsatadi. Matnni nutqqa aylantirish (TTS) funksiyasi bilan birlashganda esa ular o'qituvchi uchun moslashuvchan eshitish materiali manbaiga aylanadi.

Ikkinchi guruh — nutqni avtomatik tanish (ASR) va geymifikatsiyaga asoslangan ilovalar. ELSA Speak talaffuz va fonetik idrokni mustahkamlaydi hamda aniq ovozli qaytma aloqa beradi; empirik tadqiqotlar uning EFL o'quvchilarida talaffuz ko'rsatkichlarini sezilarli yaxshilashini tasdiqlaydi (Permatasari va Lubis, 2024). Duolingo esa o'yin elementlari va izchil takror orqali bazaviy retseptiv ko'nikmalarni shakllantiradi; Smith, Jiang va Peters (2024) ilovadan muntazam foydalanish tinglash va o'qishni qamrab oluvchi keng ko'lamli til ko'rsatkichlarini oshirishini ko'rsatadi.

Uchinchi guruh — generativ suhbat agentlari (TalkPal AI, Character AI). Ular o'quvchiga interaktiv eshitib-javob berish amaliyotini taqdim etadi va rolli o'yin orqali kommunikativ kontekst yaratadi. Yang, Kim, Lee va Shin (2022) SI suhbat agenti qo'rquvsiz muhitda muloqot amaliyoti uchun samarali sherik bo'lishini, Jeon, Lee va Choe (2023) esa nutqni tanish chatbotlari turli didaktik imkoniyatlar to'plamini berishini nazariy modelda asoslaydi. Yig'ma dalillar darajasida Guan, Li va Gu (2024) noformal raqamli ingliz tili ta'limida SIning til bilimi va o'z-o'zini boshqarishga ijobiy ta'sirini meta-tahlilda tasdiqlaydi, biroq uning motivatsiyaga ta'siri yetarlicha aniq emasligini qayd etadi. Koç va Savaş (2025) hamda Klímová va Ibna Seraj (2023) esa bu samaradorlik ko'p hollarda yuzaki ko'rsatkichlar bilan o'lchanayotganidan ogohlantiradi.

Mazkur tasnifni umumlashtirgan holda ta'kidlash joizki, uch guruh vositalari bir-birini istisno etmaydi, balki to'ldiradi: generativ modellar — material va izoh manbai, ASR ilovalari — idrokni mashq qildiruvchi vosita, suhbat agentlari esa jonli eshitish maydoni vazifasini bajaradi. Shundan kelib chiqib, muallif samarali metodika alohida bir ilovaga emas, balki ularning didaktik jihatdan uyg'unlashtirilgan tizimiga tayanishi lozim deb hisoblaydi.

Bu tizimni amalga oshirishning eng samarali yo'li SI vositalarini an'anaviy uch bosqichli (tinglashgacha, tinglash chog'ida, tinglashdan keyin) modelga moslab joylashtirishdir. Tinglashgacha bo'lgan bosqichda generativ model o'quvchining darajai va qiziqishiga mos qisqa dialog yoki hikoya matnini yaratadi, kalit so'zlar va kutilma savollar orqali fon bilim faollashtiriladi. Tinglash chog'ida matn TTS yordamida turli ovoz va sur'atda eshittiriladi; ELSA Speak fonema va urg'u darajasidagi idrokni mustahkamlaydi. Tinglashdan keyin model tushunish savollariga individual izoh beradi va metakognitiv refleksiyaning rag'batlantiradi. Ko'rinib turibdiki, bu yondashuv yuqorida asoslangan uch shartni — anglashilarli kirish, strategik ko'rsatma va o'z vaqtidagi qaytma aloqani — bir vaqtning o'zida qondiradi.

Empirik dalillar ushbu modelning asosligini qo'llab-quvvatlaydi. Xiao (2025) universitet talabalari ishtirokidagi tasodifiy nazoratli tajribada SIga asoslangan nutqni tanish texnologiyasi tinglab tushunish ko'rsatkichlarini sezilarli oshirishi, oqim (flow) holatini kuchaytirishi va tinglash tashvishini pasaytirishini ko'rsatdi. Dizon (2020) esa aqlli ovozli yordamchilar bilan o'tkazilgan tajribada so'zlash ko'rsatkichlarida sezilarli o'sishni qayd etgan, ammo tinglab tushunishdagi farq statistik jihatdan sezilarli bo'lmagan; shunga qaramay, tadqiqot bunday vositalarning interaktiv eshitib-so'zlash amaliyoti uchun salohiyatini ko'rsatadi. Mazkur dalillarni umumlashtirib aytish mumkinki, SI vositalari nafaqat kognitiv, balki affektiv to'siqni ham yengillashtiradi, biroq mavjud kuchli dalillarning aksariyati oliy ta'lim sharoitiga oid bo'lib qolmoqda.

Quyidagi jadvalda tadqiqotda ko'rib chiqilgan SI vositalarining didaktik vazifasi, tinglab tushunishni rivojlantirishdagi o'рни, afzalligi va cheklovi qiyosiy umumlashtirilgan.

1-jadval. Sun'iy intellekt vositalarining tinglab tushunishni rivojlantirishdagi didaktik o'рни

AI vositasi (guruhi)	Didaktik vazifasi	Tinglab tushunishni rivojlantirishdagi o'рни	Afzalligi	Cheklovi
ChatGPT, Gemini, Claude, Copilot (LLM)	Darajaga mos matn, dialog va savollar generatsiyasi; material va izoh manbai	TTS bilan birga anglashilarli kirishni kengaytiradi va eshitish materialiga aylantiradi	Individuallashtirish va izohli qaytma aloqa imkoni	Faktik xatolar (gallyutsinatsiya); bolalar nutqini idrok etish cheklovi
Duolingo	Geymifikatsiyalashgan mashq va izchil takror tashkilotchisi	Qisqa tinglash mashqlari orqali bazaviy idrokni mustahkamlaydi	Motivatsiya va o'quv muntazamligini qo'llab-quvvatlaydi	Erkin va kontekstli tinglash teranligi cheklangan
ELSA Speak	ASR asosida talaffuz va fonetik idrokni mashq qildirish	Fonema, urg'u va intonatsiya darajasidagi idrokni rivojlantiradi	Aniq, individual ovozli qaytma aloqa	Asosan talaffuzga yo'naltirilgan; yaxlit matnga kam mo'ljallangan
TalkPal AI, Character AI	Generativ suhbat sherigi; rolli muloqot tashkilotchisi	Jonli, interaktiv eshitib-javob berish amaliyotini ta'minlaydi	Qo'rquvsiz, real vaziyatga yaqin muloqot muhiti	Bolalar uchun mazmun nazorati va xavfsizlik masalalari

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, har bir vositaning cheklovi (gallyutsinatsiya, talaffuzga moyillik, xavfsizlik masalalari) o'qituvchi vositachiligini zaruratga aylantiradi. Demak, vositalar bir-birining o'rnini emas, balki funksiyasini to'ldiruvchi yagona tizim sifatida qaralishi lozim.

Mazkur imkoniyatlarni O'zbekiston boshlang'ich ta'limi kontekstida ko'rib chiqish alohida e'tiborni talab etadi. Mamlakatda chet tillarni o'qitish tizimi Prezidentning 2012-yil 10-dekabrda PQ-1875-son hamda 2021-yil 19-maydagi PQ-5117-son qarorlari asosida isloh qilinib, ingliz tili umumta'lim maktablarining birinchi sinfidan o'qitiladi, milliy ta'lim standartlari esa Umumevropa kompetensiyalar doirasi (CEFR) darajalariga muvofiqlashtirilgan; bunda boshlang'ich bosqich, asosan, A1 darajasiga yo'naltirilgan. Ayni vaqtda Prezidentning 2024-yil 14-oktabrdagi PQ-358-son qarori bilan tasdiqlangan "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasi" (2021-yil 17-fevraldagi

PQ-4996-son qarorining davomi sifatida) ijtimoiy sohada, jumladan ta'limda, SI texnologiyalarini joriy etish uchun huquqiy-institutsional zamin yaratadi. Muallif fikricha, SI vositalarini boshlang'ich sinf tinglab tushunish ta'limiga tatbiq etish aynan shu ikki siyosat yo'nalishi — CEFRga moslangan til ta'limi va milliy SI strategiyasi — kesishmasida joylashadi; ammo bu tatbiq yosh xususiyatlari, ma'lumotlar maxfiyligi va o'qituvchi vositachiligini hisobga olgan holda, mahalliy sharoitda sinovdan o'tkazilgan metodika orqali amalga oshirilishi maqsadga muvofiqdir.

Tahlil asosida texnologiyani joriy etishga doir bir qator metodik tavsiyalar shakllantirildi. Birinchidan, SI vositalari o'qituvchini almashtiruvchi emas, uning metodik vositasi sifatida qo'llanilishi lozim: Jeon (2024) hamda Du va Daniel (2024) chatbot imkoniyatlari o'qituvchi vositachiligida to'liq namoyon bo'lishini, aks holda ular to'siqqa aylanishi mumkinligini ko'rsatadi. Ikkinchidan, materiallar yosh va darajaga qat'iy moslashtirilishi kerak. Uchinchidan, generativ model yaratgan har bir audiomatn o'qituvchi tomonidan faktik va lisoniy jihatdan tekshirilishi shart, zero katta til modellari faktik xatolarga moyil (Kasneci va boshqalar, 2023). To'rtinchidan, bolalar ma'lumotlari maxfiyligi va yosh chegarasi UNESCO yo'riqnomasidagi inson-markazli yondashuvga muvofiq ta'minlanishi lozim (Miao va Holmes, 2023). Beshinchidan, eng maqbul model — aralash (blended) yondashuv bo'lib, unda texnologiya sinf mashg'ulotini to'ldiradi va mustaqil amaliyotni kengaytiradi, ammo jonli kommunikativ muhitni inkor etmaydi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, SI vositalarining asosiy qiymati ayrim ko'nikmani izolyatsiyada rivojlantirishda emas, balki an'anaviy sinfning eng zaif bo'g'inlarini — anglashilarli material va individual qaytma aloqani — to'ldirishda, shuningdek o'yinga asoslangan, qo'rquvsiz muhit orqali affektiv to'siqni pasaytirishdadir. Ushbu xulosa Xiao (2025), Guan, Li va Gu (2024) hamda Jeon (2024)ning dalillari bilan mustahkamlanadi.

Shu bilan birga, tanqidiy tahlil bir qator cheklovlarni ham ochib beradi. Generativ modellarning faktik xatolari eshitish materialining ishonchliligini xavf ostiga qo'yadi (Kasneci va boshqalar, 2023); nutqni tanish tizimlari bolalar nutqi va nostandart talaffuzni kamroq aniqlik bilan idrok etadi; vositalarga haddan ortiq tayanish mustaqil strategik ko'nikmalarni susaytirishi, raqamli tengsizlik esa imkoniyatlardan teng foydalanishni cheklashi mumkin. Koç va Savaş (2025) mavjud samaradorlik dalillari ko'pincha yuzaki xulq-atvor ko'rsatkichlariga asoslanayotganidan ogohlantiradi. Ushbu tahlildan kelib chiqib, eng muhim metodologik xulosa shuki, dalillarning aksariyati oliy ta'lim va so'zlash ko'nikmasiga oid bo'lib (Du va Daniel, 2024; Huang, Hew va Fryer, 2022), boshlang'ich bosqichda SI vositalarining tinglab tushunishga ta'siri yetarli o'rganilmagan.

Asosiy ilmiy natijalar. O'tkazilgan nazariy-metodik tahlil tinglab tushunishni lingvistik, strategik va metakognitiv komponentlardan tashkil topgan, ma'no faol quriladigan murakkab kompetensiya sifatida asoslab berdi va uni rivojlantirishning uch sharti — anglashilarli kirish, strategik ko'rsatma hamda o'z vaqtidagi qaytma aloqa — yagona model sifatida umumlashtirildi. Generativ til modellari, ASR ilovalari va suhbat agentlari aynan shu uch shartni qondirish salohiyatiga ega ekani xalqaro empirik dalillar asosida ko'rsatildi.

Metodik ahamiyat. Tadqiqotda SI vositalarini uch bosqichli metakognitiv tinglash modeliga integratsiyalashning didaktik mantiqi ishlab chiqildi; bunda texnologiya o'qituvchining pedagogik mahoratini to'ldiradi, biroq almashtirmaydi. Vositalarning didaktik

vazifasiga ko'ra tasniflanishi ularni metodik jihatdan ongli tanlash va uyg'unlashtirishga imkon beradi.

Amaliy tavsiyalar. SI vositalari o'qituvchi vositachiligida, yosh va CEFR darajaiga moslab qo'llanilishi; generativ material faktik jihatdan tekshirilishi; ma'lumotlar maxfiyligi va yosh chegarasi ta'minlanishi; texnologiya jonli kommunikativ muhitni to'ldiruvchi aralash yondashuv doirasida joriy etilishi lozim.

Kelgusi tadqiqot yo'nalishlari. O'zbekiston boshlang'ich sinflar doirasida, o'qituvchi nazoratidagi tajriba-sinov tadqiqotlarini o'tkazish va SI vositalarining tinglab tushunishga ta'sirini empirik o'lchash keyingi ilmiy izlanishlarning istiqbolli vazifasi sifatida belgilanadi. Bunday tadqiqotlar mazkur maqolada asoslangan nazariy modelni amaliyotda sinab ko'rish hamda mahalliy sharoitga moslangan metodikani ishlab chiqish imkonini beradi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori, 2012-yil 10-dekabr, PQ-1875-son. Lex.uz.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni o'rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori, 2021-yil 19-may, PQ-5117-son. Lex.uz.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori, 2021-yil 17-fevral, PQ-4996-son. Lex.uz.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori, 2024-yil 14-oktabr, PQ-358-son. Lex.uz.
5. Council of Europe. (2020). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume. Council of Europe Publishing.
6. Dizon, G. (2020). Evaluating intelligent personal assistants for L2 listening and speaking development. *Language Learning & Technology*, 24(1), 16–26.
7. Du, J., & Daniel, B. K. (2024). Transforming language education: A systematic review of AI-powered chatbots for English as a foreign language speaking practice. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 6, 100230. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2024.100230>
8. Goh, C. C. M., & Vandergrift, L. (2021). Teaching and learning second language listening: Metacognition in action (2nd ed.). Routledge.
9. Guan, L., Li, S., & Gu, M. M. (2024). AI in informal digital English learning: A meta-analysis of its effectiveness on proficiency, motivation, and self-regulation. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 7, 100323. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2024.100323>
10. Huang, W., Hew, K. F., & Fryer, L. K. (2022). Chatbots for language learning — Are they really useful? A systematic review of chatbot-supported language learning. *Journal of Computer Assisted Learning*, 38(1), 237–257. <https://doi.org/10.1111/jcal.12610>
11. Jeon, J. (2024). Exploring AI chatbot affordances in the EFL classroom: Young learners' experiences and perspectives. *Computer Assisted Language Learning*, 37(1–2), 1–26. <https://doi.org/10.1080/09588221.2021.2021241>
12. Jeon, J., Lee, S., & Choe, H. (2023). Beyond ChatGPT: A conceptual framework and systematic review of speech-recognition chatbots for language learning. *Computers & Education*, 206, 104898. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2023.104898>

13. Kasneci, E., Seßler, K., Küchemann, S., Bannert, M., Dementieva, D., Fischer, F., ... Kasneci, G. (2023). ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education. *Learning and Individual Differences*, 103, 102274. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2023.102274>
14. Klímová, B., & Ibna Seraj, P. M. (2023). The use of chatbots in university EFL settings: Research trends and pedagogical implications. *Frontiers in Psychology*, 14, 1131506. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1131506>
15. Koç, F. Ş., & Savaş, P. (2025). The use of artificially intelligent chatbots in English language learning: A systematic meta-synthesis study of articles published between 2010 and 2024. *ReCALL*, 37(1), 4–21. <https://doi.org/10.1017/S0958344024000168>
16. Kohnke, L., Moorhouse, B. L., & Zou, D. (2023). ChatGPT for language teaching and learning. *RELC Journal*, 54(2), 537–550. <https://doi.org/10.1177/00336882231162868>
17. Miao, F., & Holmes, W. (2023). Guidance for generative AI in education and research. UNESCO. <https://doi.org/10.54675/EWZM9535>
18. Permatasari, S., & Lubis, Y. (2024). Enhancing pronunciation skills in EFL students through the ELSA Speak application. *Indonesian EFL Journal*, 10(2), 205–212. <https://doi.org/10.25134/ieflj.v10i2.10137>
19. Smith, B., Jiang, X., & Peters, R. (2024). The effectiveness of Duolingo in developing receptive and productive language knowledge and proficiency. *Language Learning & Technology*, 28(1), 1–26.
20. Xiao, Y. (2025). The impact of AI-driven speech recognition on EFL listening comprehension, flow experience, and anxiety: A randomized controlled trial. *Humanities and Social Sciences Communications*, 12(1), 425. <https://doi.org/10.1057/s41599-025-04672-8>
32. Yang, H., Kim, H., Lee, J. H., & Shin, D. (2022). Implementation of an AI chatbot as an English conversation partner in EFL speaking classes. *ReCALL*, 34(3), 327–343. <https://doi.org/10.1017/S0958344022000039>.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

XII RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI
2026-yil, 26-iyun

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 12-son (iyun, 2026-yil). – 223 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-iyun.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.